
EXPLOATAREA PRODUSELOR ACCESORII ÎN CADRUL COMUNITĂȚII DE AVERE A FOSTULUI REGIMENT GRĂNICERESC ROMÂNNO-BĂNĂȚEAN NR. 13

*Laurențiu Ovidiu Roșu**

Cuvinte cheie: Comunitatea de Avere, produse accesorii, regimentul grăniceresc nr. 13

Mots clef: Communauté de la Fortune, produits accessoires, régiment des gardes. n ° 13

Comunitatea de Avere a fostului regiment grăniceresc româno bănățean nr. 13 din Caransebeș a fost înființată în anul 1879, datorită insistențelor Generalului Traian Doda de a păstra împreună cele 250.000 iugăre cadastrale, de păduri, pășuni, goluri de munte și teren improductiv, primite de grănicerii din cele 94 de localități ale regimentului ca răscumpărare a drepturilor de servitute forestieră de care beneficiaseră anterior.

Instituția era condusă de către organe electiv: președinte, comitet sau consiliu de administrație și adunare generală, care reprezentau interesele celor aproximativ 130.000 de locuitori ai satelor din fostul regiment româno bănățean. Organele silvice, formate dintr-o direcție și cinci ocoale, gestionau averea comunității.

Veniturile erau obținute din exploatarea, prin arendare sau în regie proprie, a complexelor păduroase, dar și din valorificarea așa numitelor produse accesorii, în rândul cărora intrau: piatra, nisipul, ghinda, jirovina, fânul pentru furaj, frunza moartă pentru așternut, fructele forestiere, plantele medicinale sau arendarea dreptului de vânătoare sau de pescuit¹, stabilite de către „*Regulamentul pentru exercitarea drepturilor grănicerești din averea comună*”.

* Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Caraș-Severin, str. Șesul Roșu, nr. 12, Caransebeș, e-mail: ovidiu_rl@yahoo.com

¹ *Statutul și Regulamentele Comunității de Avere din Caransebeș*, Timișoara, 1942, p. 42; *Regulamentul pentru exercitarea drepturilor grănicerești din averea comună*, Caransebeș, nr. 36, 1942, p. 1.

Produsele accesorii erau prevăzute și de §68 al Regulamentului silvic din 3 februarie 1860 între drepturile de servitute ale grănicerilor², drept beneficii individuale.

Coproprietarii erau îndreptățiți să le folosească doar în limita acoperirii necesităților gospodăriilor proprii.

Dintre produsele accesorii, în cele ce urmează mă voi opri doar asupra modului de valorificare pentru piatra de var, piatra de construcție, pietriș, nisip, ghindă, jirovină, de arendare a dreptului de pescuit și de a culege fructe medicinale.

1. Piatra de var, piatra de construcție, pietrișul, nisipul, pământul și alte produse naturale.

Regulamentul pentru aplicarea articolului 13 din statutul Comunității de Avere din Caransebeș, privitor la exercițiul dreptului de folosință asupra pădurilor și munților stabilea dreptul împăduriților la: piatră de var, piatră de zidit și de pavaj, pietriș și pământ, necesar construcțiilor noi și întreținerii celor vechi, în amenajamentul silvic, în schimbul plății taxelor prevăzute³.

Prețurile produselor accesorii stabilite în Adunarea generală a reprezentanței Comunității de Avere din 21 decembrie 1926⁴ erau următoarele:

Nr. Crt.	Sortimentul	Unitatea de măsură	Prețul	
			lei	bani
1	Piatră de moară	1 buc.	20	-
2	Piatră de tocilă	1 buc.	2	-
3	Treaptă de piatră	1 buc.	2	-
4	Cruce de piatră	1 buc.	6	-
5	Vălău de piatră	1 buc.	5	-
6	Piatră	m ³	2	-
7	Piatră de var	m ³	2	-
8	Nisip, lut, pietriș	m ³	5	-

Ocoalele silvice aveau dreptul de a desface piatra și alte produse miniere, pe bonuri, până la concurența sumei stabilite în competența șefului de ocol. Cantitățile care depășeau această limită erau valorificate de către Direcția Silvică a Comunității de Avere din Caransebeș, fie prin înțelegere, fie prin

² *Apud* Fr. Vanicek, *Specialgesichte der Militargrenze*, vol. IV, pag. 495, în Anton Marchescu, *Grănicerii bănățenii și Comunitatea de Avere*, Caransebeș, 1941 p. 306.

³ *Regulamentul pentru aplicarea art. 13 din Statutul Comunității de Avere privitor la exercițiul dreptului de folosință asupra pădurilor și munților*, Caransebeș, 1926, p. 6.

⁴ *Ibidem*, p. 13.

licitație publică. Pentru concesionarea sau arendarea pe mai mulți ani era necesară aprobarea Consiliului de Administrație⁵.

Piatra de var, aflată pe teritoriul Comunității de Avere, a fost utilizată pentru nevoile instituției dar, mai ales, pentru nevoile locuitorilor confiniului bănățean. Astfel, în anul 1886, a fost construit un cuptor de ars var în Valea Slatinei, la Turnu⁶.

În anul 1919, reprezentantul Ion Popovici din Iaz a adus în discuția Comitetului, înființarea unei societăți pe acțiuni, pentru prelucrarea industrială a calcarului, în hotarul comunei Var.

Ion Popovici și asociații săi, împreună cu Comunitatea de Avere, au fondat o societate pentru înființarea unei fabrici de var. Fiecare parte urma să depună 300.000 coroane, adică jumătate din capitalul social. Fabrica trebuia să fie construită în apropierea gării din Obreja, lângă linia de cale ferată Caransebeș-Hațeg.

Comunitatea de Avere asigura dreptul de exploatare al unui complex de pădure, în suprafața de 1142,12 iugăre cadastrale, pentru această societate, pe o perioadă de 25 de ani. Prețul fiecărui jugăr cadastral era fixat de către Oficiul de Economie, însă nu putea să fie mai mic de 800 coroane/iugăr cadastral, iar taxa de pădure era plătită în două rate, anuale, egale.

Decizia înființării acestei societăți urma să fie luată de către Adunarea generală a comunității, iar, până atunci, ofertantul trebuia să depună proiectul general al fabricii de var și documentele, privind obținerea aprobărilor pentru exploatarea pietrei de var în islazul comunei Var, valorificarea și calculul de rentabilitate⁷.

În 22 iulie 1920, Comitetul Comunității de Avere din Caransebeș a hotărât publicarea licitației pentru arendarea varniței din Șocoia pe 5 ani. Arendatorul primea dreptul de a exploata lemnul și piatra de var necesară cu taxele tarifare stabilite⁸.

Dintre cei care au exploatat piatra de var și au închiriat varnițe pe teritoriul comunității, îi amintim Achim Lăzăruică din Feneș, care a deținut

⁵ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Caraș-Severin, fond *Comunitatea de Avere Caransebeș*, Inv. 43, dosar 177/1929-1930, f. 137 (în continuare DJANCS).

⁶ *FD*, I, 13, 1886, p. 3.

⁷ DJANCS, fond *Comunitatea de Avere Caransebeș*, Inv. 720, reg. 1/1919, f. 14-15.

⁸ *Ibidem*, Inv. 720, reg. 1/1920, f. 53.

o varnița în zona Diavoia⁹, pe Mihail Micșa din Mocerîș, cu varnița în ținutul Odobașnița¹⁰ și pe Marin Ciosa din Bozovici, care în anul 1946 a obținut dreptul de a construi și de a exploata un cuptor de ars var pentru 5 ani, cu o taxă de 52.000 lei pe an¹¹.

Bogățiile subsolului în spațiul Comunității de Avere din Caransebeș au fost repartizate după cum urmează: cărbuni în bazinul Caransebeș - Mehadia, la Mehadia cărbuni bruni, lignit la Vârciorova, Goleț, Ilova, Caransebeș și în Valea Almăjului, minereu de fier la Topleț, aur extras în zona localității Slatina Timiș și în Valea Almăjului, azbest în Munții Almăjului, în zona localităților: Putna, Mocerîș, Bozovici, Șumița și Pârvova, talc în zona Marga – Voislova, iar feldspat la Teregova, Armeniș și Globul Craiovei¹².

În studiul *Minele și uzinele din confiniul militar*, pregătit pentru revista *Metalurgia și Construcțiile de Mașini* din București, fostul jurist al Comunității de Avere, Dr. Antoniu Marchescu prezintă activitatea extractivă și industrială din zona fostei granițe bănățene, oprindu-se asupra minelor și uzinelor de fier din Ruschița, a minei de plumb din Ruschița, a uzinei de plumb din Rusca Montană, a uzinelor de fier și oțel din Rusca Montană și din Ferdinand a uzinei de email din Ferdinand, a minelor de cărbuni din Baia Nouă, precum și a minelor și uzinelor de cupru din Mraconia.

În perioada confiniară, regimul militar nu a oferit condițiile prielnice dezvoltării industriei și comerțului, decât în măsura în care ele erau compatibile cu îndatoririle de apărare. Comandamentul general austriac a limitat libera circulație a muncitorilor de toate categoriile și, prin toate mijloacele, a stânjenit normala exploatare a pădurilor și a bogățiilor subsolului. Preocuparea de căpetenie fiind aceea de apărare în interior și în afară, tot ce nu contribuia la realizarea ei era împiedicat. Totuși, încă de la începutul secolului al XIX-lea au început și în zona în discuție unele lucrări de explorare și de exploatare a zăcămintelor miniere.

La Mehadia, zăcămintele de cărbune formau aripa sudică a bazinului carbonifer, dintre Caransebeș și Mehadia. Exploatarea lui a început în anul 1882, când STEG-ul a cumpărat o parte din perimetrele exploatabile. Lucrările anterioare acestui an nu depășeau cadrele inițiale de exploatare.

⁹ *Ibidem*, Inv 720., reg. 1/1934-1936, f. 49.

¹⁰ *Gazeta Oficială a Comunității de Avere*, Caransebeș, 5-6, 1936, p. 1.

¹¹ DJANCS, fond *Comunitatea de Avere Caransebeș*, Inv. 720, reg. 1/1946-1947, f. 25.

¹² *** *Caraș Severin Monografie*, București, 1981, p. 46-47.

Condițiile de exploatare erau grele și costisitoare, încât STEG-ul a întrerupt orice lucrare. În 1893 uzina a fost redeschisă și exploatarea a fost reluată, pentru a fi onorate comenzile de cărbune contractate cu căile ferate austro ungare.

Aici se găseau trei straturi de cărbune :

- stratul de pat având grosimea de 5 m.;
- stratul intermediar având grosimea de 0,8 m.;
- stratul din acoperiș având grosimea de 4 m.

Fiind situată deasupra văii, exploatarea se făcea prin galerii, suitori și rostogoliri. Cărbunile de aici se aprindea foarte ușor, însă exploatarea nu a luat niciodată o amploare mai mare în cursul timpului, ea fiind oprită de mai multe ori¹³.

Minereul de crom aflat pe teritoriul comunității a fost și el exploatat.

În anul 1916, Firma Baruch Sohne din Timișoara a devenit proprietara minelor de crom din ținutul Kuriște. Minereul produs de firma franceză, care a deținut exploatarea înainte, a fost preluat de Ministerul de război maghiar cu decizia nr. 332.776/1915 și a fost predat Centralei metalelor de război.

Firma Baruch Sohne transporta materialul produs până la Dunăre și apoi la Orșova, cu căraușii localnici din jurul exploatării. De asemenea, a construit un funicular în lungime de 600 m., din care o parte trecea pe teritoriul Comunității de Avere.

Pentru zona ocupată de la comunitate firma era obligată să plătească 200 coroane/an, să depună o cauțiune de 1000 coroane, pentru acoperirea pagubelor cauzate de angajații săi și să plătească produsele silvanale folosite la funicular în conformitate cu prețurile tarifare¹⁴.

La 27 septembrie 1945 Comitetul Provizoriu de Gestiune al Comunității de Avere a vândut Firmei Plasticom 250 t. minereu de crom, aflat la suprafață, în raza comunelor Plavișevița și Tisovița. Dacă minereul nu era exploatat până la 31 martie 1946, acesta trecea în proprietatea comunității¹⁵.

În anul 1936 Marian Stoiculescu din Teregovă a solicitat Comitetului aprobarea pentru deschiderea unei mine de cărbune. El a primit doar aprobare

¹³ DJANCS, *Colecția de documente, manuscrise și foi volante*, dosar 316/1957, f. 31-35.

¹⁴ *Ibidem*, fond *Comunitatea de Avere Caransebeș*, Inv. 43, dosar 41/1916-1918, f. 6.

¹⁵ *Ibidem*, Inv.720, reg. 1/1942-1946, f. 205v.

de a face prospecțiuni pentru identificarea zăcămintelor și doar apoi putea cere arendarea acestora¹⁶.

Exploatarea pietrei a fost practică în toate zonele datorită utilizării acesteia ca și material de construcție.

În anul 1906 Comitetul Comunității de Avere a acceptat oferta întreprinzătorului Carol Schwab și i-a arendat, pe 10 ani, 1 aprilie 1906-1 aprilie 1916, exploatarea celor patru cariere de piatră din teritoriul foresteriei Ohababistra¹⁷.

Carol Schwab s-a angajat să achite 30 fileri/m³ de piatră exploatată, în conformitate cu tariful produselor silvice aprobat de către Ministerul Regesc Unguresc de Interne, nr. 117.649 din 1905. Pietrăriile aveau o suprafață de: 7 iugăre cadastrale K1, în teritoriul localității Obreja, 3,6 iugăre cadastrale, K2 în teritoriul localității Valeamare, 7,7 iugăre cadastrale, K3 în teritoriul localității Ohababistra și 3,3 iugăre cadastrale, K4 în teritoriul localității Var.

Exploatatorul era obligat să extragă, în toate cele patru pietrării, minim 1200 m³ anual, iar prețul pentru această cantitate trebuia să îl achite, indiferent dacă a produs sau nu piatră.

Antreprenorul trebuia să clădească piatra extrasă pentru a putea fi evaluată de către angajații Comunității de Avere, să deschidă pietrăriile și să întrețină drumurile necesare pentru exploatare, fără nici un ajutor sau reducere a prețului.

Împăduriții aveau dreptul de a extrage piatra necesară la construcții, fără taxă, iar Societatea de Mine și Uzine din Călan putea scoate piatra din cariera aflată în ținutul Valea Ohăbii.

Muncitorii trebuiau să fie angajați din satele Comunității de Avere.

Întreprinzătorul avea dreptul să ocupe și alte terenuri, necesare pentru clădiri sau pentru exploatare, care i se acordau, cu plata unei arende de 20 coroane/iugăr cadastral/an. După expirarea celor 10 ani prevăzuți în contract, toate construcțiile realizate intrau în proprietatea Comunității de Avere¹⁸.

Pentru exploatarea carierelor de piatră, din Ocolul silvic Ohababistra au mai fost încheiate contracte cu Iacob Dragomir din Iaz și A. Dariu din Turnu Severin, în anul 1933 și cu Întreprinderea Dobra, în anul 1944.

¹⁶ *Gazeta Oficială a Comunității de Avere*, Caransebeș, 5-6, 1936, p. 2.

¹⁷ DJANCS, fond *Comunitatea de Avere Caransebeș*, Inv. 720, reg. 1/1906, f. 42.

¹⁸ *Ibidem*, Inv. 43, dosar 9/1906-1908, f. 5.

Primul contract viza carierele de piatră, din Valea Calova, în hotarul comunei Obreja, Valea Glimbocii, în hotarul comunei Glimboca și Ruga în hotarul comunei Ohababistra. Arendașii plăteau 500 de lei pentru fiecare iugăr cadastral de teren distrus, taxa tarifară pentru materialul lemnos, care depășea 15 cm. grosime, 40 lei pentru fiecare vagon C.F.R. de 10 t. cu piatră cioplită și 10 lei pentru fiecare vagon de piatră brută sau pietriș¹⁹.

Contractul cu Întreprinderea Dobra era încheiat pe o perioadă de 15 ani pentru aceleași pietrării, iar arenda, care urma să fie recalculată anual, a fost stabilită la 200.000 lei/an²⁰.

Exploatarea carierelor de piatră a fost făcută și în raza Ocolului silvic Orșova. În anul 1930, antreprenorul Nicolae Velcescu din Orșova a luat în arendă, pe o perioadă de 3 ani, 5 cariere de piatră de pe Valea Dunării, cu o arendă de 5000 lei/an²¹.

Carierele de granit din Valea Mala, în hotarul comunei Ogradena Veche și instalațiile de transport au fost arendate inginerilor I. Pitulescu și L. Varga, care plăteau o arendă anuală de 90.000 lei pentru instalații, 6 lei /m³ pentru blocurile de granit, 5 lei/ m³ de piatră cioplită și 4 lei/ m³ de piatră zdrobită²².

Doi ani mai târziu, contractul de exploatare a granitului era prelungit cu încă trei luni²³.

La 1 martie 1938, Consiliul de Administrație al Comunității de Avere încheia un contract pentru exploatarea granitului din Valea Mala, cu întreprinzătorul Ioan Mihoc din Jupalnic, pe 20 ani. O clauză importantă a acestui contract a fost ca antreprenorul să-și recruteze forța de muncă dintre lucrătorii grăniceri de pe Valea Dunării²⁴.

2. Jirovina și ghinda

Regulamentul pentru exercitarea drepturilor grănicerești din averea comună prevedea, dreptul împăduriților, de a lăsa porcii în pădurile bătrâne,

¹⁹ *Ibidem*, Inv. 720, reg. 1/1931-1934, f. 173v-174.

²⁰ *Ibidem*, Inv. 720, reg. 1/1942-1946, f. 131.

²¹ *Gazeta Oficială a Comunității de Avere*, Caransebeș, II, 8, 1930, p. 1.

²² DJANCS, fond *Comunitatea de Avere Caransebeș*, Inv. 720, reg. 1/1934-1936, f. 82v-83.

²³ *Ibidem*, Inv. 720, reg. 1/1936-1938, f. 28v.

²⁴ *Ibidem*, Inv. 720, reg. 1/1936-1938, f. 98.

în anii cu producție de jir, contra taxelor fixate de Consiliul de Administrație al Comunității de Avere²⁵.

Pentru fiecare familie de coproprietari, se acorda dreptul de a trimite în pădure, 10 porci mari, de peste un an și 15 mici, sub un an²⁶.

Evoluția taxelor plătite pentru „râmători”, reiese din următorul tabel:

ANUL		PENTRU NEÎMPĂDURIȚI SAU SPECULANȚI		PENTRU ÎMPĂDURIȚI	
		<i>1 porc mare</i>	<i>1 porc mic</i>	<i>1 porc mare</i>	<i>1 porc mic</i>
1918 ²⁷	Sezonul întreg	80 coroane	40 coroane	0,40 coroane	0,20 coroane
	O lună	40 coroane	20 coroane	0,20 coroane	0,10 coroane
1919 ²⁸	Sezonul întreg	12 coroane	8 coroane	2 coroane	1 coroane
1920 ²⁹	Sezonul întreg	12 lei	8 lei	2 lei	1 leu
1931 ³⁰	Sezonul întreg	40 lei	----	20 lei	----
	O lună	20 lei	----	10 lei	----
1934 ³¹	Sezonul întreg	16 lei	10 lei	8 lei	5 lei
	O lună	6 lei	6 lei	3 lei	5 lei

Se poate observa diferența între taxele care erau plătite de coproprietari și cele plătite de neîmpăduriți, care erau cel puțin duble. Condițiile de acces în păduri erau publicate în ziarele locale, înainte de a începe perioada în care ghinda începea să cadă din arbori³².

Un sezon cuprindea 3 luni, 1 octombrie–31 decembrie, înainte de anul 1918³³ și 6 luni după 1920, 1 octombrie–31 martie³⁴.

Producția de ghindă și de jirovină era diferită de la an la an.

În anul 1932, pe raza Ocolului silvic Bozovici, în pădurile de stejar, nu era ghindă, iar în pădurile de fag producția atingea doar 30 % față de un an normal³⁵.

²⁵ *Regulamentul pentru exercitarea ...*, p. 4.

²⁶ *Ibidem*, p.6.

²⁷ DJANCS, fond *Comunitatea de Avere Caransebeș*, Inv. 720, reg. 1/ 1918, f. 56.

²⁸ *Ibidem*, Inv. 43, dosar 88/ 1918, f. 1.

²⁹ *Gazeta Oficială a Comunității de Avere*, Caransebeș, III, 7, 1931, p. 2.

³⁰ *Ibidem*, Inv. 720, reg. 1/1920, f. 65v.

³¹ DJANCS, *fond Comunitatea de Avere Caransebeș*, Inv. 720, reg. 1/ 1934-1936, f. 49.

³² *FD*, VI, 36, 1891, p.7.

³³ DJANCS, fond *Comunitatea de Avere Caransebeș*, Inv. 720, reg. 1/1918, f. 56.

³⁴ *Ibidem*, Inv. 720, reg.1/1920, f. 65v.

³⁵ *Ibidem*, Inv. 43, dosar 186/1929-1937, f. 95.

Comunitatea de Avere deținea 754 ha. pădure în jurul comunelor Voislova – Valea Mare, Marga, Valea Bistrei – Zăvoi, în zona Ocolului silvic C.A.P.S. Rusca Montană. În aceste păduri, perioada de fructificare abundentă se producea la 5–6 ani, iar cele de fructificare mediocră la 2–3 ani.

Dintr-un raport din anul 1929 al Ocolului Silvic C.A.P.S. Rusca Montană, referitor la producția de jir, în zona localităților mai sus amintite, reiese că pentru o zi de muncă, la strângerea fructului de fag, un bărbat primea 70 de lei, o femeie 50 de lei iar un copil 40 de lei. În anii cu recoltă abundentă fiecare putea strânge în medie 6 kg de jir curat. În sate existau magazii pentru depozitare și pentru uscarea jirului. Transportul până la gară costa diferit pentru fiecare localitate, în funcție de distanță. Astfel, din Voislova până la gară, pentru o distanță între 5 – 14 Km, se plătea 0,20 lei/Kg, iar din Marga sau din Valea Bistrei până la gară, pentru o distanță între 2–16 Km se plătea 0,30 lei/Kg. Anul 1929 era considerat un an cu o recoltă foarte slabă.

În finalul raportului, se arata că, în Ocolul Silvic C.A.P.S. Rusca Montană, pe cele 2344 ha. proprii și pe cele 754 ha. aparținând Comunității de Avere din Caransebeș, în anii cu o recoltă de jir abundentă putea fi recoltate 12.000 Kg., iar în anii cu una mediocră doar 3.000 Kg³⁶.

3. Pescuitul

Un alt venit accesoriu era obținut în urma arendării dreptului de pescuit pe râurile de munte de pe teritoriul Comunității de Avere.

Peștii nobili erau păstrăvii, lipanii și loștrița, iar la începutul secolului al XX -lea au fost introduși, prin colonizare, păstrăvii americani.

Râurile și pâraile în care se găseau acești pești erau: Nermeș, Bistra, afluenții Șucu, Peceneaga, Râul-Șes, Râul-Mare (Șebeșul–Mare) și Sebeșul, Râul-Golețului, Râul–Alb, Râul-Lung, Igieg, Igigel, Timișul-zona de sus în Valea Almăjului, Nera-Nergăni, în partea de sus, Putna și Cerna³⁷.

Contractele pentru arendarea dreptului de pescuit erau încheiate pe o perioadă determinată, cu posibilitatea prelungirii, dacă cel care lua în arendă își respecta obligațiile contractuale.

În anul 1916, Oficiul de economie a propus, iar Comitetul Comunității de Avere a acceptat arendarea dreptului de pescuit pe Văile Rudăria Mare

³⁶ *Ibidem*, fond *Ocolul Silvic C.A.P.S. Rusca Montană*, dosar 43/1929, f. 62.

³⁷ *Gazeta Oficială a Comunității de Avere*, Caransebeș, VII , 6, 1935, p. 4.

și Mică și pe ogașele laterale ale acestora învățătorului Ioan Humița, pentru perioada 1 august 1916 – 1 august 1919, cu o arendă anuală de 50 coroane pe an.

Arendatorul avea dreptul de a construi „case de clocit”, spații pentru reproducerea puietului, pentru care Comunitatea de Avere îi pune la dispoziție teritoriul și lemnele necesare însă, la expirarea contractului, toate aceste investiții, pe care arendatorul nu le putea întabula pe numele său, treceau în proprietatea Comunității de Avere.

Arenda anuală era plătită în data de 1 septembrie, iar arendatorul mai trebuia să depună o garanție suplimentară de 50 coroane în casieria Comunității de Avere, pentru care aceasta nu plătea dobândă.

Toate pagubele cauzate Comunității de Avere de către angajații arendatorului erau plătite de către acesta în termen de 8 zile³⁸.

Tot în același an, dreptul de pescuit pe râul Nera și pe văile laterale ale acestuia de pe teritoriul Comunității de Avere, în hotarul comunelor Pătaș și Borlovenii Noi, era arendat lui Vasile Popovici pentru 5 ani, între 1 noiembrie 1916 – 31 octombrie 1921, cu o arendă anuală de 20 coroane³⁹.

În anul 1936, Societatea de pescuit Păstrăvul din Caransebeș, în conformitate cu dispozițiile ministeriale și cele ale Administrației Generale P.A.R.I.D., a obținut, în arendă, râurile Timiș și Bistra cu toți afluenții lor, de unde acestea deveneau ape de șes și până la hotarul comunei Jena.

Inspectoratul și Societatea de pescuit Păstrăvul făceau, prin intermediul Gazetei Oficiale a Comunității de Avere, un apel călduros către secțiile și posturile de jandarmi și către primăriile comunale, ca acestea să pună la curent, imediat, autoritățile competente, pentru a se lua măsurile de rigoare contra braconajului și răufăcătorilor care nimiceau peștii în mod ilegal⁴⁰.

În contextul în care domeniul Comunității de Avere din Caransebeș adăpostea în apele sale muntoase pești nobili, considerați o adevărată podoabă și comoară pentru ținuturile grănicerești, iar această ramură a silviculturii, pescuitul, atât în zona grănicerească, cât și în întreaga țară era neglijată, demn de semnalat este apariția studiului inginerului inspector general silvic Pavel Goanță dedicat acestei probleme.

³⁸ DJANCS, fond *Comunitatea de Avere Caransebeș*, Inv. 720, reg. 1/1916, f. 75.

³⁹ *Ibidem*, Inv. 720, reg. 1/1916, f. 86-87.

⁴⁰ *Gazeta Oficială a Comunității de Avere*, Caransebeș, VIII, 1-2, 1935, p. 5.

Publicat sub titlul *Peștii nobili din apele noastre de munte*⁴¹, în revistei *Carpații* din Cluj, studiul a fost bine documentat și a atras asupra sa atenția cercurilor de specialitate, pentru că aborda, în mod teoretic și practic, după cercetări și studii făcute pe teren, în zona grănicerească, aspectele referitoare la descrierea, ocrotirea, înmulțirea și pescuirea peștilor din apele de munte.

Referitor la acest studiu, *Gazeta oficială a Comunității de Avere din Caransebeș* menționa accentuarea problemei culturii artificiale a păstrăvilor, abordată detaliat pentru a fi cunoscută și de țărani. Autorul are meritul de a aborda primul principiul combaterii braconajului, pe lângă mijloacele de constrângere, polițienești, prin educație pescărească și vânătorească a populației.

Acest studiu, în extras, a fost distribuit gratuit de către Comunitatea de Avere pentru a fi observat și a aplicat de fiecare în raza de activitate.

Într-o apă bine administrată, era obligatoriu ca în fiecare an să fie pescuită producția anuală, ca să fie evitat pericolul distrugerii peștilor.

Referitor la metodele de braconaj folosite pe teritoriul Comunității de Avere, inginerul Pavel Goanță scria că perioada, în care pescuitul era interzis era 15 septembrie – 31 ianuarie.

Țăranii pescuiau cu dinamita și cu ierburi otrăvitoare precum: aleonul, măsladul, lipanul sau turta lupului.

Se arăta că în Banat, în regiunea Caransebeșului, unii țărani din comunele situate la poalele masivului Muntelui Țarcu foloseau cu predilecție pentru otrăvirea păstrăvilor, buruiana care creștea la munte semăna cu coada vacii, avea flori galbene, tulpină roșcată, stamine roșii-violet, cunoscută de popor sub numele *mleci* sau *mlesi*⁴². Această plantă avea capacitatea de a distruge, la acel moment, toți peștii din pârâul respectiv.

Modul de otrăvire a peștilor cu buruiana *mleci*, în apa Cernei, a fost importat din Vechiul Regat, limitrof cu râul, care era, pe o distanță însemnată, granița dintre județul Mehedinți și fosta Monarhie Austro-Ungară.

Înainte, precum și în timpul Primului Război Mondial, paza granițelor fiind intensă, pescuitul clandestin în Cerna a fost practicat foarte rar.

⁴¹ *Apud* Pavel Goanță, *Peștii nobili din apele noastre de munte*, în *Gazeta Oficială a Comunității de Avere*, Caransebeș, VI, 8, 1934, p. 4.

⁴² Mleci= *Verbascum Austriacum*

În consecință, apa Cernei era foarte bogată în păstrăvi. Un pescar, în o oră, prindea cu năpasta cu ușurință 3-4 Kg. de păstrăvi.

După 1918, ridicându-se paza graniței, pescuitul clandestin s-a practicat fără piedici, inclusiv, distrugerea păstrăvilor cu buruiana *mleci*.

Ziua consacrată pentru prinderea păstrăvilor și otrăvirea apei a fost 22 iulie, ziua Mariei Magdalena

Pescuitul păstrăvilor cu otrava *mleci*-ului era considerată drept sărbătoare câmpenească, la care lua parte toată comuna, cu mic cu mare.

De-a latul râului au fost așezați 3-4 saci de *mleci*, strivit cu piatra, iar spuma, în scurt timp, și-a arătat efectul pe o mare distanță. Peștii otrăviți făceau salturi din apă, cei mari sărind chiar și pe mal. În porțiunea otrăvită, nu rămânea pește viu, deoarece le era afectat sistemului nervos.

După otrăvire, în anul respectiv, nu mai se pescuia, pentru că apa era lipsită de pește.

Dacă otrăvirea se făcea în timpul boiștei⁴³ în regiunea de sus a pâraielor, dimensiunile distrugerii erau și mai mari.

Această metodă barbară, precum și utilizarea dinamitei pentru prinderea peștilor au făcut ca, pentru unele cursuri de apă, bogăția în pește să fie o amintire din trecut⁴⁴.

Populația graniței era îndemnată, prin Gazeta Oficială a Comunității de Avere, să ajute natura în săvârșirea acestui act, prin asigurarea liniștii în perioada de reproducere⁴⁵.

Importanța pescuitului în granița bănățeană și încercarea de aplicare a metodelor moderne în acest domeniu este demonstrată de participarea unor reprezentanți ai Comunității de Avere din Caransebeș: funcționarul Ioan Alionte, pădurarii Petru Lăzărescu, Ioan Ionescu, Păun Madincea și ajutorul de pădurar Petru Popovici, la cursul de piscicultură, organizat de Institutul Național de Zootehnie, la Făgăraș⁴⁶. La întoarcere, aceștia trebuiau să-și pună cunoștințele obținute în serviciul pisciculturii de pe teritoriul comunității.

În domeniul pescuitului, Legea privind pescuitul în apele de munte, promulgată la 16 aprilie 1935, cuprindea dispoziții pentru refacerea efectivului peștilor nobili de munte, în unele părți distruși cu desăvârșire.

⁴³ Boiște= bătaia sau împerecherea peștilor.

⁴⁴ *Gazeta Oficială a Comunității de Avere*, Caransebeș, VI, 8, 1934, p. 3-4.

⁴⁵ *Ibidem*, VI, 9, 1934, p. 4.

⁴⁶ *Ibidem*, 4, 1935, p. 7.

Interzicerea pescuitului între 26 aprilie – 15 iunie, pentru protejarea reproducerii a fost stabilită de către Ministerul Agriculturii și Domeniilor prin decizia Nr. 842/1935.

În perioada menționată, pescuitul era oprit în toate apele țării pentru următoarele specii: morun, nisetru, păstrugă, viză, bogsar, șip, cegă, șalău, crap, lin, mreană, scobar, cosac, plătică, babușcă, caracudă, caracudă argintie, văduviță, lipan, lostriță și raci⁴⁷.

După apariția legii pescuitului, Direcțiunea Silvică, prin intermediul *Gazetei Oficiale a Comunității de Avere*, aducea la cunoștința serviciilor și ocoalelor silvice proprii, prin ordonanța nr. 2.708/1935, prevederile acesteia pentru ocrotirea și înmulțirea peștilor nobili.

Pentru că apele din zona Comunității de Avere din Caransebeș aveau, aproape toate, caracterul apelor de munte, se impunea o administrare și o exploatare mai responsabilă decât până atunci.

Pescuitul în apele de munte era permis numai cu undița, în nici un caz cu năpasta, mreaja, crâstașul, răstoaca sau prinderea cu mâna folosite până acum.

Puteau să pescuiască doar cei care obțineau un permis de pescuit, eliberat de șeful ocolului silvic. Taxa pentru acesta era de 50 de lei pentru o lună sau de 200 de lei pentru un an⁴⁸.

Conform legii, ape de munte erau considerate toate pâraiele și râurile, în care se găseau: păstrăvul cu puncte roșii, lipanul, păstrăvul american, cel cu puncte negre și lostrița, numită de locuitori puică.

În Banat erau declarate ape de munte următoarele:

În județul Severin:

a. Râul Beghei, de la izvoare, cu toți afluenții până la gara Margina, la podul de fier;

b. Afluenții râului Begheiu, Gladna, de la izvoare, cu toți afluenții, până la linia C.F.R.;

c. Râul Timiș, de la izvoare, cu toți afluenții, până la gara Vălișoara, precum și toți afluenții de pe malul drept până la vărsarea râului Nădrag, iar pe malul stâng, până la vărsarea Râului Poiana;

d. Râul Cerna, de la izvoare, cu toți afluenții, până la podul din comuna Bârza;

⁴⁷ *Ibidem*, VII, 5, 1935, p. 5.

⁴⁸ *Ibidem*, VII, 7, 1935, p. 4.

e. Râurile Eșelnița și Maglovăț, afluenții fluviului Dunărea, de pe malul stâng.

În județul Caraș:

a. Râul Bârzava, de la izvoare, cu toți afluenții, până la comuna Bocșa Montană, la moara Dr. Stich;

b. Râul Caraș, de la izvoare, cu toți afluenții, până la comuna Vărădia, moara Imbroane;

c. Râul Nera de la izvoare, cu toți afluenții, până la podul, de pe șoseaua Naidăș-Călugăra;

d. Toți afluenții fluviului Dunărea de pe malul stâng, de la izvoare, până la șoseaua, ce trecea lângă și paralel cu Dunărea, situată între granița județului Severin cu comuna Sasca;

e. Râul Lișava, de la izvoare, cu toți afluenții, până la vărsarea lui în râul Cărășel;

f. Râul Ciclova, de la izvoare, cu toți afluenții, până în comuna Răcășdia-Macoviște;

g. Râul Veșnicului, de la izvoare, cu toți afluenții până la podul din comuna Macoviște⁴⁹.

4. Fructele forestiere:

Coproprietarii aveau dreptul, contra taxele stabilite în tariful grăniceresc și în baza autorizației date de Consiliul de Administrație al Comunității de Avere⁵⁰, să recolteze fragi, zmeură, afine și mure pentru necesitățile gospodăriilor lor, dar numai în pădurile unde fructele forestiere nu au fost valorificate prin licitație publică sau prin bună învoială. În ceea ce privește ciupercile, urzicile și plantele medicinale necesare familiilor lor, grănicerii le puteau culege liber, fără nici o plată sau formalitate⁵¹.

În anul 1916, în contextul lipsurilor determinate de desfășurarea războiului, Ministerul de Culte a îndemnat conducătorii tuturor școlilor elementare și medii ca, în perioada potrivită, împreună cu elevii, să strângă fire de urzici, ca material de țesut în locul bumbacului. Toți proprietarii de terenuri erau solicitați să permită desfășurarea acestei acțiuni.

⁴⁹ *Ibidem*, X, 1, 1938, p. 6.

⁵⁰ *Regulamentul pentru aplicarea ...*, p. 6.

⁵¹ *Ibidem.*, p. 4.

Foresteria Comunității de Avere Teregova a permis desfășurarea acestei acțiuni, însă a cerut învățătorilor să supravegheze culesul și să aibe grijă să nu fie focuri, care puteau da naștere unor mari incendii⁵².

Un an mai târziu a fost permisă recoltarea fructelor de mure, zmeură și fragi pentru nevoile armatei, pe teritoriul Comunității de Avere din Caransebeș⁵³.

În 4 iulie 1918, Comitetul Comunității de Avere a arendat:

A. Dreptul de a culege mure:

- a. Lui I. Olariu, din Marga, cu 460 coroane, pentru teritoriul Marga-Mărul;
- b. Lui Avram Ambruș și I. Tudosie, din Glimboca, cu 1.150 coroane, pentru teritoriul Bisztranyierea- Glimboca;
- c. Lui Adolf Lebovits, din Caransebeș, pentru teritoriile Borlova, Goleț, Slatina Timiș, Timiș - Rusca și Mehadia cu 400, 725, 360 respectiv 200 coroane;
- d. Lui Petru Șușoi, din Var, pentru teritoriul localității Var, cu 250 coroane;
- e. Lui Emanuel Schwab, pentru teritoriile Teregova și Caransebeș, cu 250 coroane;

B. Dreptul de a culege floare de tei, lui Emanuel Schwab, cu 1500 coroane pentru toate cele cinci foresterii, în afară de teritoriul localității Glimboca, arendat cu 200 cor lui I. Ambruș și Iancu Tudosie⁵⁴.

Doi ani mai târziu, în baza licitației publice din 12 iunie 1920, Comitetul Comunității de Avere a arendat:

A. Lui Adolf Lebovics, comerciant din Caransebeș dreptul de a aduna:

- a. Mure și zmeură, în Foresteria Caransebeș, cercurile 1 și 2, cu 3550, respectiv 350 coroane, în Foresteria Ohababistra, cercurile 2 și 3, cu 2550, respectiv 720 coroane, în Foresteria Teregova, cercul 1 cu 4780 coroane și în Foresteria Orșova, cercul 1 cu 2200 coroane;
- b. Belladona, în Foresteria Ohababistra, cercurile 1 și 2, cu 250 coroane și în Foresteria Teregova, cercul 1 cu 2200 coroane;
- c. Floare de tei, în cercurile 1 și 2, din Foresteria Ohababistra, cu 480 coroane și în cercul 1, din Foresteria Teregova, cu 750 coroane.

B. Lui Carol Schwab, din Caransebeș, dreptul de a aduna:

⁵² DJANCS, fond *Comunitatea de Avere Caransebeș*, Inv. 43, dosar 72/1916, f. 1.

⁵³ *Ibidem*, Inv. 43, dosar 83/ 1917, f. 2.

⁵⁴ *Ibidem*, Inv. 720, reg. 1/1918, f. 44.

- a. Zmeura și murele, din cercul 2, al Foresteriei Ohababistra, cu 200 coroane;
- b. Belladona, din cercul 2 al Foresteriei Teregova, cu 150 coroane și din cercul 2 al Foresteriei Orșova, cu 50 coroane;
- c. Floarea de tei, din cercul 2 al Foresteriei Teregova, cu 150 coroane⁵⁵.

În data de 18 aprilie 1922, Comitetul Comunității de Avere a hotărât arendarea:

- A. Dreptului de a culege floare de tei:
 - a) În cercul 3 al Foresteriei Ohababistra, Firmei G. Hoffman și Co. din Timișoara, cu 5.000 lei;
 - b) În cercurile 1 și 2 din Foresteria Ohababistra, lui David Coman, din Orșova cu 16.000 lei;
 - c) În cercul 1 și 2 al Foresteriei Teregova, lui Tudor Cornel, revirul Slatina Timiș, cu 10.000 lei;
 - d) În cercul 1 și 2 al Foresteriei Teregova, lui Iuliu Csapo din Caransebeș, cu 10.000 lei;
 - e) Din toate cercurile foresteriilor Caransebeș, Bozovici și Orșova, Firmei G. Hoffman și Co., din Timișoara, cu 30.000 lei.
- B. Dreptului de a culege zmeură și mure:
 - a) În cercul 1 al Foresteriei Orșova, lui Ilie Urdăreanu, din Orșova, cu 13.000 lei;
 - b) Din cercul 2 al Foresteriei Orșova și din toate cercurile foresteriilor Teregova și Bozovici, lui Iuliu Csapo, din Caransebeș, cu 13.000 lei;
 - c) Din toate cercurile foresteriilor Caransebeș și Ohababistra, Firmei G. Hoffman și Co., din Timișoara, cu 4.000 lei;

C. Dreptul de a culege belladonă și alte plante medicinale, din toate cercurile foresteriilor Caransebeș, Ohababistra și Orșova, Firmei G. Hoffman, din Timișoara, cu 15.000 lei⁵⁶.

În legătură cu recoltarea acestora, Comunitatea de Avere din Caransebeș nu garanta nici cantitatea, nici calitatea produselor. Arenda era achitată anticipat, iar arendatorul nu putea cere restituirea, integrală sau parțială, a acesteia în cazul nerecoltării în întregime a cantității cumpărate.

⁵⁵ *Ibidem*, Inv. 720, reg. 1/1920, f. 41v-42.

⁵⁶ *Ibidem*, Inv. 43, dosar 74/1922, f. 1.

Arendatorul era responsabil pentru orice daună produsă Comunității de Avere prin lucrătorii, cărăușii sau angajații săi și trebuia să achite contravaloarea acesteia direct, fără amestecul instanțelor de judecată.

La culegerea florii de tei, daunele erau cauzate de tăierea crengilor mai groase sau chiar a arborilor întregi, iar pentru celelalte produse valorificate prin declanșarea incendiilor.

Culegerea fructelor forestiere era admisă doar cu muncitori angajați și nu cu populația locală, pentru a căror fapte arendașul nu-și asuma răspunderea⁵⁷.

Cei care încălcau clauzele contractuale erau sancționați.

Directorul general, Al. Diaconovici, înștiința Foresteria Ohababistra, în 14 iulie 1922, că Firmei G. Hoffman i-a fost interzis să culegă floarea de tei în revirele Var și Dalci⁵⁸. Foresteria Ohababistra a răspuns Oficiului de Economie din Caransebeș, că personalul silvic, de supraveghere, al Comunității de Avere, deși a fost pregătit pentru culegerea florii de tei, „nu s-a putut ține la 500-600 lucrători în fiecare pârau, din care cauză s-au produs daune considerabile. Firma a avut cea mai bună intențiune, dar nefiind munca anterior organizată, țăranul, lacom după câștig mare și neobositor nu avea decât să taie arborii pe contul firmei”.

În total, în trei zile au fost tăiați circa 500 de tei⁵⁹.

Comerciantul Ilie Urdăreanu, în solicitarea adresată Oficiului de Economie al Comunității de Avere, pentru arendarea dreptului de a culege zmeură și mure din ținutul Mehadia, menționa că intenționa să producă sirop și dulceață, pentru a fi consumate pe plan local. De asemenea, afirma că ofertantul și cumpărătorul în angro al acestor produse sigur va încerca să plaseze acest produs în afara graniței⁶⁰.

Cei mai mulți dintre antreprenorii care arendau dreptul de a culege fructe forestiere aveau amenajate uscătoare în gospodăriile proprii. Unul dintre aceștia a fost și Tudor Cornel Vițan din Slatina Timiș, care a câștigat dreptul de a culege zmeură, mure, belladonă și alte plante medicinale pe teritoriul întregului Ocol Silvic Teregova, în schimbul sumei de 10.000 lei, în anul 1923⁶¹.

⁵⁷ *Ibidem*, Inv. 43, dosar 74/1922, f. 2.

⁵⁸ *Ibidem*, Inv. 43, dosar 74/1922, f. 2v.

⁵⁹ *Ibidem*, Inv. 43, dosar 74/1922, f. 6.

⁶⁰ *Ibidem*, Inv. 43, dosar 74/1922, f. 12.

⁶¹ *Ibidem*, Inv. 43, dosar 87/1923, f. 1.

Alături de fructele forestiere, deja menționate, mai era licitat și dreptul de a culege fragi, precum și floare și boabe de soc⁶².

Pe lângă arendarea dreptului de a culege plante medicinale întreprinzătorilor particulari, Comunitatea de Avere, mai rar, le-a recoltat în regie proprie. Un asemenea exemplu a fost culegerea florii de tei, în anul 1923, pe cuprinsul Ocolului Silvic Teregova. Conducerea lucrărilor a fost încredințată inginerului Petru Fotoc, iar tuturor funcționarilor și angajaților implicați le-au fost acordate prime corespunzătoare⁶³.

În cele prezentate mai sus am încercat să recompun o parte din activitatea unei instituții importantă, în această parte a Banatului, atât prin valoarea capitalului material, dar și prin a celui uman.

Deviza sub care a funcționat Comunitatea de Avere din Caransebeș a fost „promovarea intereselor economice și culturale ale graniței bănățene”. Acest scop a fost urmărit cu tenacitate de conducători, care s-au implicat în: reconstrucția clădirilor și a podurilor distruse de inundații, în organizarea pepinierelor de pomi nobili și a fermelor agro-zootehnice „de model”, în distribuirea de burse pentru elevii și studenții, fii de grăniceri, în dotarea bibliotecilor școlare cu cărți și a elevilor cu manuale, în înființarea și funcționarea unui internat, pentru fii de grăniceri la Caransebeș, în construirea Liceului Traian Doda din Caransebeș, în ridicarea de monumente, în construirea liniei ferate Caransebeș-Hațeg, în cazarea gratuită a grănicerilor la Băile Herculane ș.a.

⁶² *Ibidem*, Inv. 43, dosarul 150/1928-1929, f. 33.

⁶³ *Ibidem*, Inv. 720, reg. 1/1923, f. 16v-17.

L'EXPLOITATION DES PRODUITS ACCESSOIRES SUR LE
TERRITOIRE DE LA COMMUNAUTÉ DE LA FORTUNE DE L'ANCIEN
RÉGIMENT DES GARDES N° 13 DE CARANSEBEŞ
DANS LE BANAT ROUMAIN

Résumé

La communauté d'argent de l'ancien régiment banatique romain numéro 13 de Caransebeş, a été fondée les années 1879-1960. Celle-ci a été créée après la suppression du régiment en 1972, lorsque, pour les services militaires faits à l'empire, les gardes frontaliers ont reçu en propriété entière une moitié de terrains sur lesquels ils avaient exercé autrefois les droits de servitude forestière. Il s'agit de presque 120000 hectares cadastrals de pâturages, de forêts, de creux de montagnes, et de terrain improductif desquels les habitants de 94 localités du régiment bénéficiaient.

La communauté était conduite par un comité et par une réunion générale de représentants élus parmi les copropriétaires et les services forestiers, le territoire étant partagé en 5 circonscriptions forestières Ohababistra, Caransebeş, Teregova, Bozovici et Orşova, qui étaient coordonnées par une direction sylvicole ayant le siège à Caransebeş.

Conformément aux informations documentaires on peut affirmer sur la communauté de fortune de Caransebeş, qu'elle ne se restreint seulement à la gestion de la fortune possédée, mais elle s'est impliquée activement dans la vie économique, sociale, culturelle, religieuse, dans le développement de l'enseignement et des systèmes de communications, autrement dit dans tous les aspects qui influençaient la vie des habitants de 94 localités de frontière situées sur la Vallée de Bistra, la Vallée de Timiş, la Vallée d'Almăj et la Vallée de Cerna entre Marga et Orşova.

Dans ce qui suit, je m'arrête sur un moyen d'obtenir des revenus pour la Communauté de la Fortune de Caransebeş, celui de l'exploitation des produits forestiers accessoires: la roche, le sable, les minerais, le gland, la chasse et le pêche.